

KUML 1990

KUML 1990

Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

With summaries in English

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag, Århus

Redaktion: Poul Kjørnum

Redaktionsudvalg:

Jens Henrik Bech, Thisted

Steen Hvass, Vejle

Stig Jensen, Ribe

Erik Johansen, Aalborg

Erik Jørgensen, Haderslev

Hans Jørgen Madsen, Århus

Omslag: Lerhoveder fra ældre jernalder

Udgivet med støtte af Statens Humanistiske Forskningsråd

Omslag: Jens Kirkeby

Grafisk tilrettelæggelse: Elsebet Morville

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

Skrift: Bembo 11/12

Papir: Stora G-Print 120 g

Copyright 1992 by Jysk Arkæologisk Selskab

ISBN 87-7288-562-9

ISSN 0454-6245

Indhold/Contents

Lurparret fra Ulvkær i Vendsyssel	7
The pair of lurs from Ulvkær, north Jutland	7
<i>Per Lysdahl</i> : Fundet og arkæologisk vurdering	7
The discovery and its archaeological interpretation	21
<i>Marianne Lundbæk</i> : Konservering	24
Conservation	30
<i>Birthe A. Gottlieb</i> : Røntgenundersøgelser	31
X-ray analysis	36
<i>John Nørlem Sørensen</i> : Restaurering	37
Restoration	40
<i>Bent Aaby</i> : Pollenanalyser af jordprover udtaget af Ulvkærlurerne	41
Pollen analysis of peat samples from the Ulvkær lurs	42
<i>Erik Johansen</i> : En brandgravplads med smykkefund fra førromersk jernalder	45
A cremation cemetery with ornaments from the pre-Roman Iron Age	56
<i>Jørgen Lund</i> : Hoveder og ansigter af ler fra ældre jernalder	57
Clay heads and faces from the early Iron Age	76
<i>Lise Bender Jørgensen</i> : Hørvævninger og oldtidsvæve	77
Linen textiles and ancient looms	82
<i>Per Ethelberg</i> : To grave fra Højvang, Sønderjylland	85
Dendrodatering og absolut kronologi	
Two graves from Højvang in southern Jutland; dendrodating and	
absolute chronology	97
<i>John Brinch Bertelsen</i> : Nederby på Fur – en landsby grundlagt i yngre jernalder	
Et bidrag til belysning af vikingetidsbebyggelsen i den vestlige del af Limfjorden	99
Nederby on Fur, a village founded in the later Iron Age. A contribution to	
knowledge of Viking settlement in the western Limfjord	117
<i>Torben Nilsson</i> : Stentinget. En indlandsbebyggelse med handel og håndværk fra	
yngre jernalder og vikingetid. En foreløbig meddelelse	119
Stentinget. An inland site with trade and handicrafts from the later Iron Age.	
A preliminary notice	132
<i>H. J. Madsen og Per Vegger</i> : Karby på Mors. En landsby fra vikingetiden	133
Karby on Mors, a Viking village	149
En vikingetidssølvskat fra Brokhøj, Gjerrild Klint	151
A Viking silver hoard from Brokhøj, Gjerrild Klint	151
<i>Pauline Asingh</i> : Fund og sagn	151
The find	155
<i>Anne Kromann</i> : Mønterne	156
The coins	164

En brandgravplads med smykkefund fra førromersk jernalder

Af ERIK JOHANSEN

I 1961 publicerede C.J. Becker sin store monografi over førromersk jernalder i Syd- og Midtjylland (1), hvor det meget store fundstof fra perioden indordnedes tidsmæssigt, i første række ved hjælp af keramikken fra grav- og bopladser. Den fremlagte kronologi for førromersk jernalder har siden været anvendt ved bearbejdningen af dansk førromersk materiale, specielt naturligvis i Syd- og Midtjylland, men også fuldt anvendelig for resten af landet. Udgangspunktet for Beckers kronologi var det hjemlige keramikmateriale, medens Ole Klindt-Jensen i flere større arbejder forsøgte at opstille en europæisk orienteret kronologi i første række på basis af metalarbejder og keltiske stilindflydelser på det danske førromerske fundstof (2).

I monografien gav C.J. Becker også en oversigt over det nordjyske fundstof, der imidlertid af forskellige årsager ikke blev behandlet på linie med det syd- og midtjyske. Den udarbejdede kronologi for Syd- og Sønderjylland anvendes også i den nordlige del af Jylland, dog uden den finere opdeling af per. I i a og b. Oversigten over gravfund fra førromersk jernalders per. I og specielt per. II i Nordjylland opererer kun med ganske få fund (3). Årsagerne hertil kan være mange, men den mest sandsynlige er, at gravene fra tidlig førromersk jernalder i Nordjylland er små og uanseelige og derfor meget let overses og ødelægges. Endvidere har der ikke som sydligere i Jylland været målrettede undersøgelser af disse grave.

Enhver forøgelse af antallet af gravfund fra den tidlige halvdel af nordjysk førromersk jernalder må derfor hilses med glæde, specielt når de, som den nedenfor omtalte lille gravplads, resulterer i nogle bronze- og jernsmykker, der ellers sjældent træffes i gravfund.

Fundhistorie

De senere års store arkæologiske arbejder i forbindelse med etableringen af naturgasnettet har bragt museets medarbejdere i kontakt med mange landmænd rundt omkring i Himmerland. Således også ved landsbyen Braulstrup i det centrale Himmerland, ca. 3 km vest for Rold Skov. Landmanden kunne under liniebesigtigelsen fortælle, at der på et område ganske nær den planlagte linieføring for naturgasledningen hvert år blev pløjet en del sten op. Et efterfølgende besøg på stedet godtgjorde, at der på overfladen af marken lå hovedstore sten over et område på ca. 20 x 20 m, og at der mellem stenene lå trækulsstykker og stumper af brændte ben. Trækullet og knoglestumperne viste, at et anlæg med

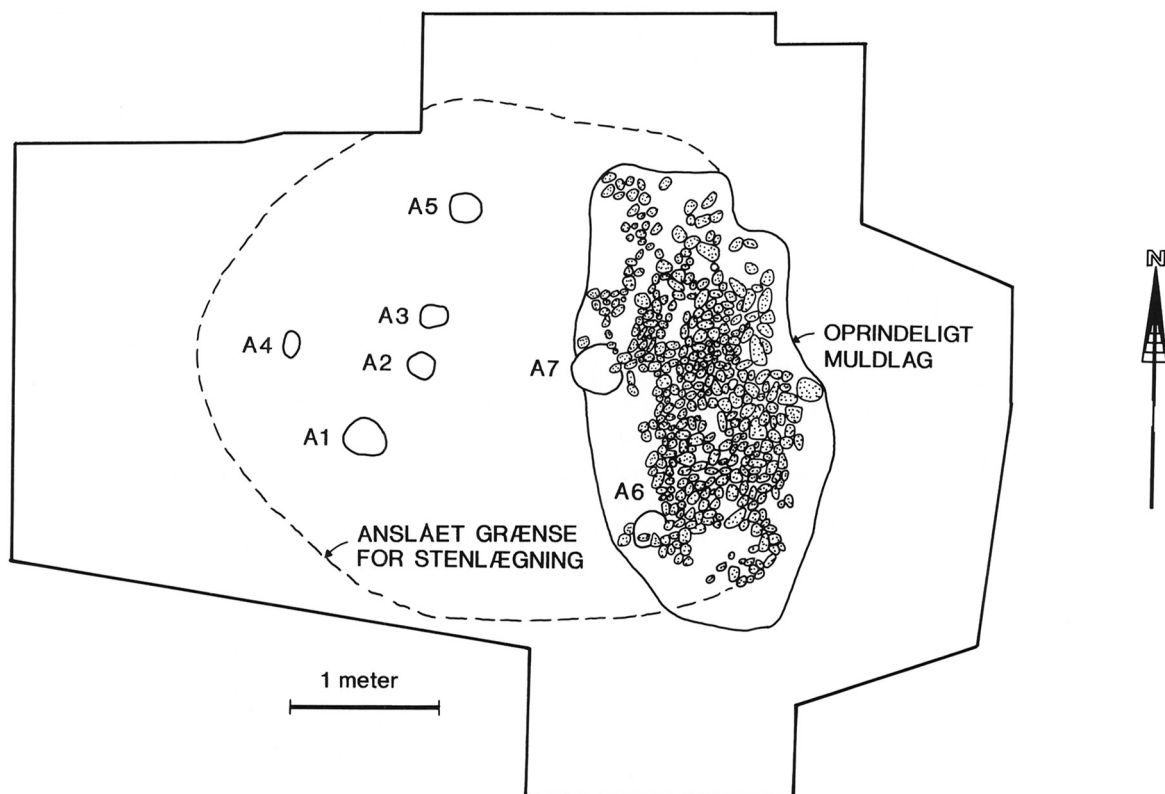

Fig. 1. Oversigtsplan over gravpladsen med 7 brandgrave (A1 – A7) og resterne af stenlægning.
 General plan of the cemetery showing seven cremation graves (A1 to A7) and the remains of a cobbling.

brandgrave var under nedpløjning, og den efterfølgende arkæologiske undersøgelse af anlægget afslørede da også, at der under det moderne pløjelag var rester af en stenlægning og syv små brandgrave fra førromersk jernalder. (fig. 1). Brandgravspladsen lå på et højtliggende plateau under fuldstændig flad mark og blev ved udgravningen totalundersøgt (4).

Gravpladsen

Stenbrolægningen er anlagt ovenpå et ca. 15 cm tykt muldlag, der må være den oprindelige overflade i førromersk jernalder. Jernaldermuldlaget var kun bevaret under den omkring 3 x 1,4 m store, tilbageværende rest af stenlægningen; udenfor var den moderne pløjning nået ned til undergrundsoverfladen. Stenlægningen har sikkert oprindeligt omfattet alle brandgravene, da de opplojede sten dækkede et område på ca. 20 x 20 m, og ejeren har gennem årene kørt mange vognlæs sten væk. Stenlægningens oprindelige udstrækning og form kan i dag ikke fastlægges, men på fig. 1 er den sandsynlige minimumsudstrækning angivet.

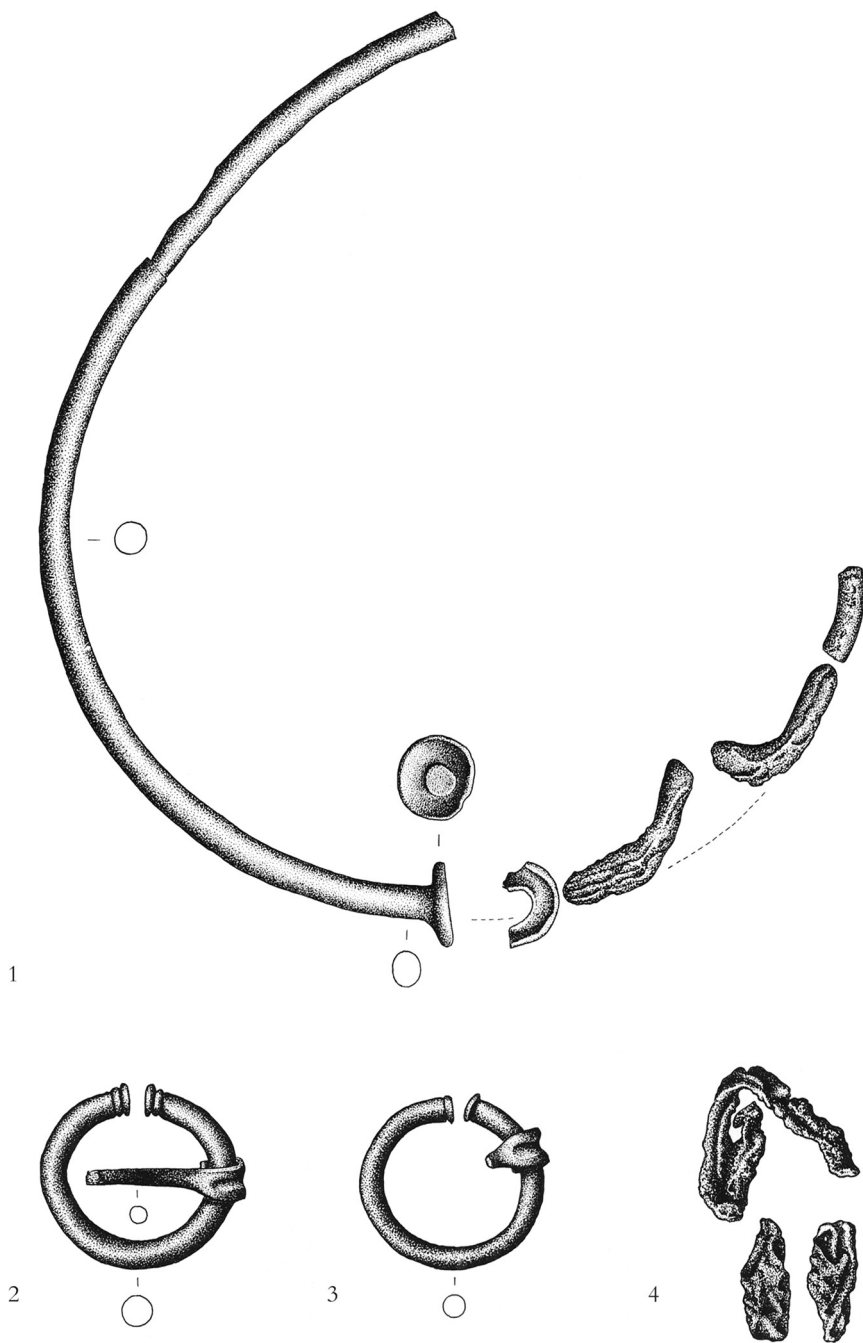

Fig. 2. Oldsager af bronze fra grav A1 med halsring fig. 2:1, to ringspænder fig. 2:2 og 2:3 samt formodet armring fig. 2:4.

Bronze objects from grave A1: 1, neckring. 2 and 3, ring brooches. 4, supposed bracelet.

I forbindelse med stenlægningen lå to små brandpletter (grav A6 og A7); vest for stenlægningsresten lå yderligere fem små brandpletter (grav A1-A5). Grave- ne A6 og A7 var gravet ned fra overkanten af jernaldermuldlaget og derefter dækket af stenlægningen medens de resterende grave kun var bevaret i den dybde, der lå under undergrundsniveau. Grav A6 og A7, der må anses for fuldstændigt bevarede på grund af den delvist dækkende stenlægning, var så lave, at bunden af brandpletterne ikke lå lavere end bunden af jernaldermuldlaget. Formentlig har antallet af brandgrave på lokaliteten været større end de undersøgte syv, men kun de to grave i stenbrolægningen og de dybest nedgravede under den opløjede del af stenlægningen var bevarede.

Brandgravene

Grav A1

Brandplet med en diameter på 25 cm og en bevaret dybde på 22 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet jord, trækul, brændte ben og stumper af ildskørnede sten. Spredt i den blandede fyld fandtes en halsring og to ringspænder af bronze, et stykke stærkt forbrændt bronze, der muligvis er en armrings (fig. 2), samt skår af mindst tre lerkar, hvoraf det ene er sekundært brændt på ligbålet (fig. 3).

Halsringen (fig. 2,1) består af en i tværsnit cirkulær, mod enden ganske svagt oval, massiv bronzestang med en diameter på 0,5-0,6 cm. I den bedst bevarede ende af halsringen ses en påsat, svagt hvælvet bronzeskive med en diameter på 1,7 cm. Halsringens anden ende har været identisk udformet, men er stærkt skadet af ild. Af den beskadigede ende foreligger fragmenter af selve bronzestangen og endeskiven. Halsringen er i nyere tid skadet og trukket ud af facon af markredskaber, men hvis den oprindelige krumning i den bedst bevarede del af halsringen lægges til grund for en rekonstruktion, har halsringen haft en diameter på ca. 14 cm.

Ringspændet (fig. 2,2) har en diameter på 3,8 cm og består af en trind, sammenbøjet bronzestang med en diameter på 0,6 cm. Enderne på ringen er let fortykkede. Nålen er lavet af en trind bronzestang, hvor den ene ende er fladhamret og bukket omkring ringen. Nålens yderste spids mangler.

Ringspændet (fig. 2,3) har en diameter på 3,5 cm og består af en trind, sammenbøjet bronzestang med en diameter på 0,4 cm. Enderne på ringen er let fortykkede. Af selve nålen er kun bevaret den flade del, der er bukket omkring ringen.

Armrings(?) (fig. 2,4) består af et meget stærkt forbrændt, næsten smeltet stykke bronze med en udfoldet længde på ca. 11 cm. Tilsyneladende drejer det sig om et fladt bronzebånd, men bevaringsgraden tillader ikke nærmere bestemmelse.

Keramikken (fig. 3) fra grav A1 er meget fragmentarisk og for en dels vedkommende skadet af ild. Blandt lerkarskårene kan udskilles mindst tre forskellige lerkar. Det bedst bevarede kar (fig. 3,1) kan beskrives som et mindre, vaseformet lerkar med en tynd, kraftigt udfaldende rand, der uden markeret hals går over i en stærkt udsvajet bug. Den flade bund med en svagt markeret standing er afsat

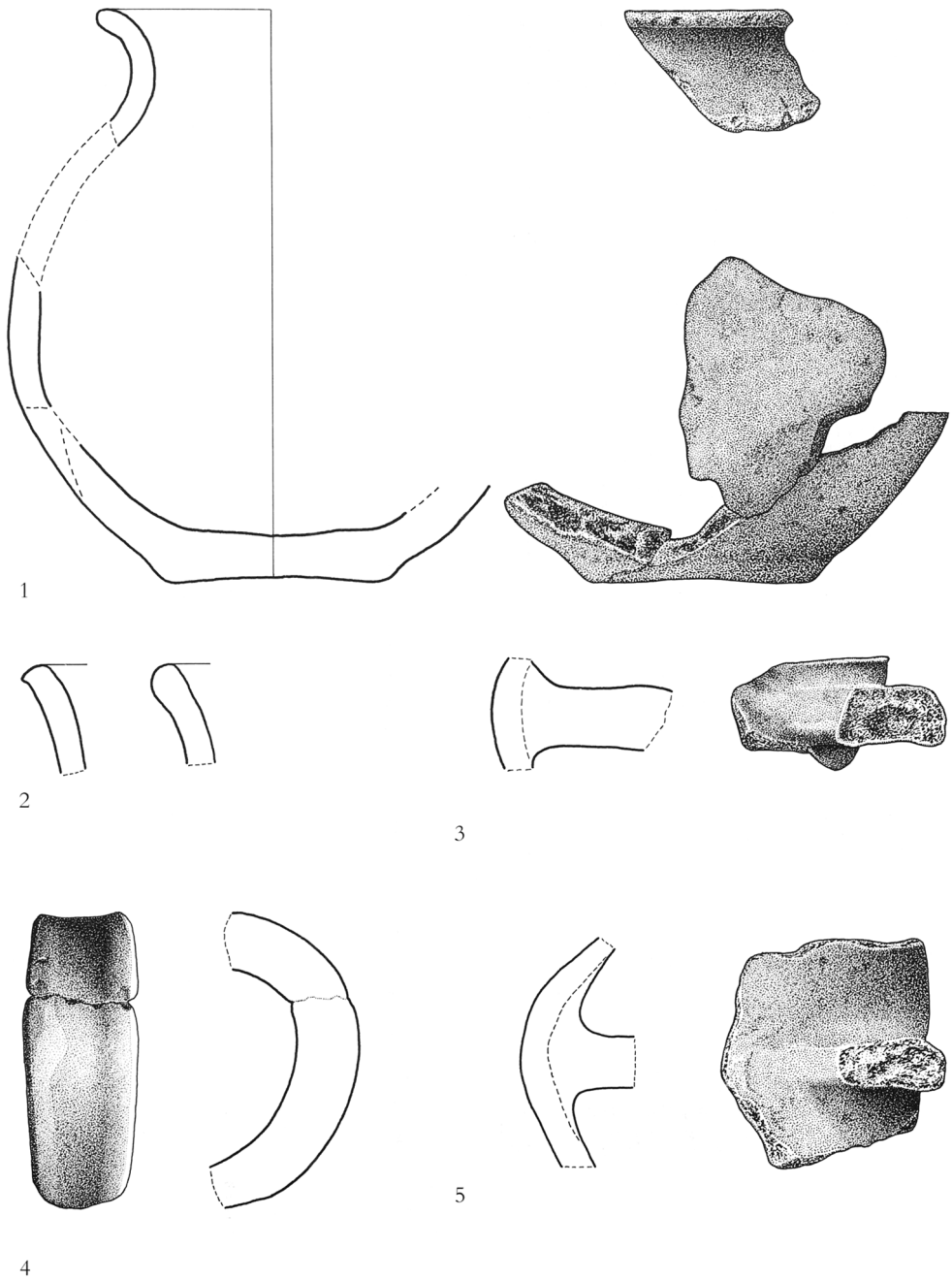

Fig. 3. Keramik fra grav A1, bestående af lerkar fig. 3:1, to randskår fig. 3:2, to fragmenter af samme hank fig. 3:3 samt hank med bred fure fig. 3:4

Pottery from grave A1. 1, pot. 2, two rim sherds. 3, two sherds of the same handle. 4, handle with broad furrow.

fra karsiden. Lerkarrets randdiameter er ud fra de bevarede randskår beregnet til 5,0 cm, bunddiameteren er 4,5 cm. De øvrige lerkar fra graven er kun repræsenteret ved enkelte skår. Fig. 3,2 viser to randskår fra et lerkar med ganske let fortykket, ufacetteret rand, medens fig. 3,3 og 3,4 viser to kraftige, båndformede hanker fra to forskellige lerkar. På hanken fig. 3,4 ses en langsgående bred fure, medens de to hankfragmenter fra samme hank på fig. 3,3 har ganske svagt udvidede fæsteender. Blandt lerkarmaterialet findes en del ukarakteristiske sideskår, der på grundlag af gods og farve kan udsorteres i de nævnte lerkar, men ikke kan sige noget om karrets oprindelige form.

Grav A2

Brandplet med en diameter på 20 cm og en bevaret dybde på 10 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet, trækulholdig jord og brændte ben.

Grav A3

Brandplet med en diameter på 20 cm og en bevaret dybde på 9 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet, trækulholdig jord.

Grav A4

Brandplet med en diameter på 14 cm og en bevaret dybde på 7 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet jord og brændte ben.

Grav A5

Brandplet med en diameter på 20 cm og en bevaret dybde på 16 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet jord, brændte ben og enkelte ildskørnede fragmenter af sten.

Grav A6

Brandplet med en diameter på 20 cm og en dybde på 15 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet, trækulholdig jord, brændte ben og enkelte ildskørnede fragmenter af sten. Spredt i fylden fandtes 4 små, ubestemmelige tyndvæggede lerkarskår og fragmenter af et jernsmykke (fig. 4)

Jernsmykket er et fragment af en fibula af Dronninglundtype (5), hvis ene del består af en svanehalsnål med en cirkulær, hvælvet skive påsat som hoved. Ski-

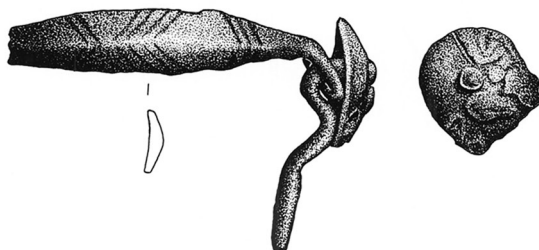

Fig. 4. Dronninglund-smykke af jern fra grav A6.
Dronninglund brooch of iron from grave A6.

vens diameter er 2,1 cm. Den anden del af smykket består af et spidsovalt, hvælvet jernstykke, der i den ene ende er forsynet med en ombøjning, der griber ind i svanehålsnålen bag dens hvælvede hoved. Den modsatte ende mangler. Forsiden af det spidsovale jernstykke er forsynet med en ornamentik af skråtstillede furer, der udgår fra den svagt markerede midterkam langs stykkets midtakse. I fundet indgår endvidere et 2 cm langt fragment af en jernnål, der formentlig tilhører svanehålsnålen, og et ganske lille sammensat jernstykke, hvis anvendelse er uvis.

Grav A7

Brandplet med en diameter på 30 cm og en bevaret dybde på 13 cm. Fylden i graven bestod af mørkfarvet, trækulholdig jord, brændte ben og enkelte ildskørnede fragmenter af sten. Spredt i fylden fandtes 3 små ukarakteristiske sideskår.

Gravformen

Alle syv grave fra Braulstrup må betegnes som brandpletter, omend størrelsen er ganske ringe – den svarer i virkeligheden til små, lave stolpehuller. Brandpletternes diameter er fra 14 til 30 cm, dybden er fra 9 til 22 cm. Den dybeste grav er også langt den rigeste, nemlig grav A1. Selv de to brandgrave i forbindelse med stenlægningen, grav A6 og A7, der netop på grund af placeringen i den bevarede del af stenlægningen anses for at være totalt bevarede, er ikke så dybe som grav A1.

Brandgravene er anlagt på flad mark på en lille gravplads, dækket af en stenlægning, hvis oprindelige udstrækning og form ikke kan erkendes. Gravenes ringe størrelse, meget yderlige placering og moderne dyrknings konstaterede indgreb i gravpladsen gør det overordentlig sandsynligt, at gravpladsen oprindeligt har rummet flere end de her fremlagte syv brandgrave.

Af gennemgangen af de enkelte grave fremgår, at gravfylden indeholder trækul, brændte ben, fragmenter af ildskørnede sten og gravgaver, hvilket må betyde, at resterne af ligbålet er samlet sammen urensset og anbragt i den snævre, lave nedgravning på gravpladsen. At gravgaverne har været med på ligbålet fremgår af, at en stor del af keramikken i grav A1 er sekundært brændt. Det samme gælder metalsagerne fra grav A1 og A6, der alle viser større eller mindre grad af ildpåvirkning.

Datering

Brandgravene fra Braulstrup hører hjemme i førromersk jernalder, hvilket klart angives af de svært støbte bronzer og keramikken fra grav A1 samt fragmentet af Dronninglund-fibulaen fra grav A6. Disse to grave er i virkeligheden de eneste på gravpladsen, der indeholder daterbare oldsager. De øvrige fem grave er udover trækul og brændte ben enten fundtomme eller indeholder som grav A7 små, ganske ukarakteristiske sideskår, der ikke giver nogen mulighed for nærmere konklusioner. Kun gravenes beliggenhed på den lille gravplads berettiger til at henføre dem til nogenlunde samme tid som de to daterbare grave. Om en eventuel tidsmæssig udvikling af gravpladsen er det ligeledes vanskeligt at udtale

sig, omend den nedenfor fremsatte datering af grav A1 og A6 kunne antyde en vis brugstid på Braulstrup-gravpladsen.

Den nøjere datering af grav A1 og A6 må imidlertid hvile på et ret spinkelt grundlag, idet ringspænderne ud fra hidtidige publicerede gravfund tilsyneladende har været i brug i temmelig lang tid i midten af førromersk jernalder (6). Halsringen er et ret enestående stykke i det danske førromerske fundmateriale og ikke knyttet til de almindelige østlige og vestlige typer af førromerske halsringe (7). Endvidere kan fibler af Dronninglund-type ikke siges at være endelig fastlagt i den tidlige førromerske kronologi (8). Alle metalgenstandene peger dog entydigt mod per. I og II.

For at opnå en nøjere datering af den rige grav A1 er det nødvendigt at vende sig til det sparsomme *keramikmateriale* fra graven. Der er mulighed for at udsortere fragmenter af mindst tre lerkar fra graven, men dette udelukker ikke, at der oprindeligt har været flere tilstede, idet der er bortpløjet omkring 15 cm af graven. Det mest velbevarede lerkar er det lille vaseformede kar (fig. 3,1) med den S-formede profil og tynd, udfaldende rand. En sammenligning med Beckers keramikronologi for det sydlige Jylland viser, at karret har træk fra både per. I og per. II (9), men lettest lader sig indplacere i rækken af finere krukker fra per. II (10). Her har det tilsyneladende paralleller i den tidlige del af perioden, hvor det lille lerkar fra Vester Vamdrup-graven er næsten identisk med Braulstrup-karret (11). Den øvrige keramik fra grav A1 kan uden problemer dateres til samme tid. Dette gælder både de to randskår (fig. 3,2) og hankene (fig. 3,3 og 3,4), der er kraftigere end normalt for per. I men stadig båndformede og derfor kan dateres til per. II (12).

Dateringen af Braulstrup-keramikken til tidlig per. II hviler på en jævnføring af nordjysk materiale med sydjysk under hensyn til de indbyggede fejlkilder, som en mulig forskellig keramikudvikling i de to områder giver. En nylig publiceret nybearbejdning af Borremose (13), der ligger 8 km vest for Braulstrup, giver imidlertid mulighed for at lægge et større keramisk materiale fra Himmerland til grund for en datering af Braulstrup grav A1. Fremlæggelsen af keramikmaterialet fra Borremose er vigtig for den videre debat om førromersk jernalders keramik i Nordjylland, idet der i adskillige arbejder henvises til Borremose-materialet, som dog kun har været tilgængeligt i få afbildninger (14). Nybearbejdningen af Borremose-materialet har vist, at bebyggelsen på holmen kan opdeles i to faser, der ved en jævnføring med Beckers keramikronologi falder i per. II og per. IIIa (15). Den ældste fase, eksemplificeret ved hus XXIII, er aktuel i denne forbindelse, idet keramikken herfra viser stykker, der er fuldt sammenlignelige med Braulstrup-karret (16) og dermed understøtter dateringen af Braulstrup grav A1 til den tidlige del af per. II (17).

Ringspænderne (fig. 2,2 og 2,3) tilhører den jyske type (18). Denne type optræder både i mosefund og som løsfund, men er også i flere tilfælde fundet i grave med keramik og kan dateres fra tidlig per. II (V. Vamdrup, Ribe amt, Sandager-Thorup, Vestfyn, per. II), til per. IIIa (Nørre Sandegård, Bornholm). I hus H på Skorbæk fandtes et ringspænde i gulvlaget sammen med keramik fra et fremskredent stadium af per. IIIa. (19). Ringspænderne af jysk type har tilsyneladende været i brug i lang tid – fra tidlig per. II til engang i per. IIIa – og er ikke

egnede til en snævrere datering. Ringspændernes anvendelse er at holde klæde-
dragten sammen, og interessant er O. Klindt-Jensens omtale af mulige ring-
spænder båret parvis på skulderne af en af personerne på Gundestrupkarret (20).

Halsringen (fig. 2,1) tilhører ikke de almindeligt kendte typer af halsringe fra dansk førromersk jernalder (21), hvis datering stadig debatteres (22). Braulstrup-halsringen er ret enestående i dansk førromersk materiale, men fra gammel tid kendes enkelte ringe med den karakteristiske udvidelse af enderne (signetformede ender, skålformede ender, Petschaftenden, Pufferenden, sealstamp-ends). I begyndelsen af århundredet (23) publicerede S. Müller en mosefunden halsring af guld fra Dronninglund i Nordjylland. Ringen er formentlig importeret fra Sydrusland. Ligeledes fra Nordjylland (Voldbro, Voer sogn) kendes en importeret halsring af bronze med signetlignende ender, hvortil der kendes keltiske sidestykker fra sen del af tidlig La Tène (24). En svært støbt, formentlig importeret bronzehalsring af en lidt anden type kendes fra Sønderjylland (25). Denne ring har skålformede ender og er ornamenteret med vulster adskilt ved rifling. Ringen er en keltogermansk form med paralleller i det mellemste Elbområde. Ringtypen er en efterligning af keltiske halsringe fra tidlig La Tène, men som nord for det egentlige keltiske område er i brug i La Tène II (26).

Braulstrup-halsringen tilhører disse keltisk importerede eller keltisk inspirerede halsringe. De egentlige keltiske halsringe (27) er tilsyneladende opstået ved østlig påvirkning (28) og findes i tidlig La Tène (29), d.v.s. til og med La Tène Ic, medens de forsvinder med La Tène II. De keltiske halsringes udseende influerer de nordfor boende germanske stammer, og der optræder i disse områder efterligninger af de egentlige keltiske halsringe. Disse keltisk påvirkede halsringe antages at optræde i La Tène II (30). Gravpladsen Cammar, der i grav 74 indeholder fragmenter af en kelto-germansk halsring sammen med en fibula af cy-type, der dateres til mellem La Tène (31), anses fra flere sider som vigtig for den tidsmæssige fastlæggelse af disse halsringe i germansk område. Længere nordpå, i området vest for Elbens nedre løb, dateres keltisk inspirerede halsringe "mit Pufferenden" med forsigtighed til mellem La Tène (32). G. Schwantes fastslår, at keltisk inspirerede halsringe mangler fuldstændig i den tidlige Jastorf kultur (Jastorf a-b) medens de er tilstede i den efterfølgende periode (Jastorf c/Ripdorf) (33).

Konklusionen på denne meget korte oversigt må være, at de keltisk inspirerede halsringe optræder i germanske fundsammenhænge i en periode, der svarer til den mellemste La Tène periode.

O. Klindt-Jensen har i sin disputats fra 1949 og senere argumenteret for kulturelle forbindelser mellem Nordjylland og Elb-området i La Tène II, medens forbindelseslinierne i La Tène III forlægges østover til det centrale og østlige kontinental-germanske område (34). Dette synspunkt er efter en kort gennemgang af Elbområdets fundstof blevet kritiseret (35), og også fra anden side er der rejst tvivl om hvorvidt de forskellige områders kontakter, i hvert fald for den sene førromerske jernalder, er så klare og entydige, som fremlagt af O. Klindt-Jensen (36). Om de keltiske indflydelser, der ses på halsringen fra Braulstrup, er formidlet fra Elbområdet, gennem Jastorf-kulturen eller via andre kanaler, må betragtes som et åbent spørgsmål.

Halsringen fra Braulstrup grav A1 må, som anført ovenfor, dateres til den første halvdel af førromersk jernalders per. II på grundlag af keramikken i graven, og må anses som tilhørende den tidlige fase af keltisk indflydelse på det hjemlige fundstof.

Fiblen af Dronninglund-type fra grav A6 tilhører en sjældent fundet smykketype fra tidlig førromersk jernalder. Dronninglund-typen er første gang omtalt af C.J. Becker (37), hvor den på grundlag af fundkontekst dateres til sen per. VI af bronzealderen, en periode, der i Nordjylland antages at være samtidig med per. Ia i Syd- og Midtjylland. Under indtryk af Baudous behandling af spørgsmålet om længerevarende bronzealder i bl.a. Nordjylland (38) ændrer Becker sin kulturelle henføring af Dronninglund-typen fra yngste bronzealder til ældste jernalder, men understreger, at dette ikke er en flytning i tid, men kun et spørgsmål, om smykketypens tid i Nordjylland skal opfattes som sen bronzealder eller tidlig jernalder (39). Dronninglund- fiblens fundomstændigheder på Braulstrup gravpladsen kan ikke bidrage til nogen nærmere datering. Typen må med opretholdelse af Beckers datering henføres til førromersk jernalder per. I.

Konklusion

Ved undersøgelsen af den lille brandgravplads med syv grave kunne kun to grave dateres nærmere indenfor førromersk jernalder. Grav A6 indeholdt fragmenter af en fibula af Dronninglund-type, der dateres til per. I, medens grav A1 på grundlag af keramikken dateres til første halvdel af per. II. Denne metalrige grav viser både rent hjemlige bronzearbejder som ringspænderne og en keltisk inspireret halsring med skålformede ender.

Dateringen af de to grave synes at vise en vis brugstid for gravpladsen, der givetvis har været anvendt af en nærliggende bebyggelse fra tidlig førromersk jernalder.

C-14 datering

Efter manuskriptets aflevering er gennemført 2 C-14 dateringer fra Braulstrup gravpladsen med følgende resultater (40).

Grav A1

K-5544. Trækul (Quercus sp., Corylus sp.)	2500 +/- 80	f. 1950
	550 f. Kr.	C-14
Kalibreret (Pearson et S., 1986):	765 f. Kr.	Kal.
Kalibreret +/- 1 stand. dev.:	795-420 f. Kr.	Kal.

Grav A7

K-5545. Trækul (Quercus sp.)	2470 +/- 80	f. 1950
	520 f. Kr.	C-14
Kalibreret (Pearson et S., 1986):	755-540 f. Kr.	Kal.
Kalibreret +/- 1 stand. dev.:	790-390 f. Kr.	Kal.

NOTER

- 1) C.J. Becker, 1961.
- 2) O.Klindt-Jensen, 1949. 1953. 1957.
En sammenfatning af kronologidebatten og en skematisk oversigt over de forskellige opfattelser, se Becker, 1961, p.3 f.
- 3) C.J. Becker, 1961, pl. 124 og 126.
- 4) ÅHM j.nr. 1958, NM I sb. 44, Sønderup sogn, Hornum herred.
- 5) C.J. Becker, 1959, p.12 ff. C.J. Becker, 1961, p.254.
- 6) C.J. Becker, 1961, p.255 med yderligere litteratur.
- 7) S. Müller, 1890, p. 19 ff. S. Müller, 1933, p. 3 ff.
- 8) C.J. Becker, 1959, p.16 f. E. Baudou, 1960, p.129. C.J. Becker, 1961, p.254.
- 9) C.J. Becker, 1961, p. 217 f, p.228.
- 10) C.J. Becker, 1961, p.228.
- 11) C.J. Becker, 1961, p.195, fig. 72.
- 12) C.J. Becker, 1961, p.227.
- 13) J. Martens, 1988, p.159 ff.
- 14) J. Brøndsted, 1940, p. 64. 1960, p. 53, 54, 88.
- 15) J. Martens, 1988, p. 174 f.
- 16) J. Martens, 1988, p.170, fig. 12,2.
- 17) J. Martens, 1988, p. 177. C.J. Becker, 1961, p. 259.
- 18) C.J. Becker, 1961, p.255, 258, fig.232. B. Stjernquist, 1947, p.195 ff.
- 19) Se note 6.
- 20) O.Klindt-Jensen, 1979, p. 31, fig.40.
- 21) S. Müller, 1890, p. 19 ff. C. Neergaard, 1916, p.244 ff. S. Müller, 1933, p.3 ff. H. Thrane, 1981, p. 12 ff.
- 22) C.J. Becker, 1948, p.157 ff. C.J. Becker, 1953, p. 41 f. C.J. Becker, 1957, p.59. C.J. Becker, 1961, p. 255. O. Klindt-Jensen, 1953, p.51 f.
- 23) S. Müller, 1900, p. 140 ff.
- 24) S. Müller, 1933, p. 13. O. Klindt-Jensen, 1953, p. 50.
- 25) O. Klindt-Jensen, 1953, p. 51, fig. 29c.
- 26) O. Klindt-Jensen, 1953, p. 50 ff. Betegnelserne La Tène I og II anvendes i overensstemmelse med O. Klindt-Jensens anførte arbejder. En jävnføring med C.J. Beckers kronologi og en oversigt over kronologidebatten, se note 2.
- 27) P. Jacobsthal, 1944, plate 33, 39, 40.
- 28) P. Jacobsthal, 1944, p. 156.
- 29) J. Filip, 1962, p. 90. O. Klindt-Jensen, 1953, p. 36
- 30) O.Klindt-Jensen, 1953, p. 42 ff. W. Krämer, 1950, p. 91.
- 31) K.H. Marschalleck, 1927, p. 212 ff, Taf. 36. C-A. Moberg, 1954, p. 12 f. O.Klindt-Jensen, 1953, p. 43. R. Hachmann, 1960, p. 89 ff, p. 153 f.
- 32) H. Krüger, 1961, p.53 f.
- 33) G. Schwantes, 1950, p.121, 129.
- 34) O.Klindt-Jensen, 1949, p.78. O.Klindt-Jensen, 1953, p. 44 ff.
- 35) C.J. Becker, 1961, p. 266 ff.
- 36) J.L. Nielsen, 1975, p. 95.
- 37) C.J. Becker, 1959, p.12 ff.
- 38) E. Baudou, 1960, p.128 ff.
- 39) C.J. Becker, 1961, p.254, 272.
- 40) Brev af 18.maj 1990 fra H. Tauber, Kulstof-14. Dateringslaboratoriet, med følgende kommentar: "Dateringerne er blevet noget ældre end forventet, svarende til yngre bronzealder. Vi gør dog opmærksom på, at trækullet kan have en egenalder, og at dateringerne falder i et tidsrum, hvor C-14 dateringer på grund af kraftige svingninger i atmosfærens C-14 indhold er så upræcise, at man (som det også fremgår af kalibreret alder +/- 1 stand. dev.) vanskeligt kan skelne mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder. Men hvis gravene er fra førromersk jernalder tyder dateringerne på, at det er tidligt i denne periode".

LITTERATUR

- Baudou, E. 1960: Die regionale und chronologische Einteilung der jüngeren Bronzezeit im Nordischen Kreis.
- Becker, C.J. 1948: Die zeitliche Stellung des Hjortspring-Fundes. Acta Archaeologica XIX.
- Becker, C.J. 1953: Førromersk jernalder i Danmark. Finska Fornminnesföreningens Tidskrift LII.
- Becker, C.J. 1957: Førromersk jernaldergrav fra Try skole i Vendsyssel. KUML.
- Becker, C.J. 1959: Einige Dänische Fibelformen der jüngsten Bronzezeit. (Gandert-Festschrift) Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte II.

- Becker, C.J. 1961: Førromersk jernalder i Syd- og Midtjylland.
- Brøndsted, J. 1940: Danmarks Oldtid III, Jernalderen.
- Brøndsted, J. 1960: Danmarks Oldtid III, Jernalderen.
- Filip, J. 1962: Celtic Civilization and its Heritage.
- Hachmann, R. 1960: Die Chronologie der jüngeren vorrömischen Eisenzeit. 41. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission.
- Jacobsthal, P. 1944: Early Celtic Art.
- Klindt-Jensen, O. 1949: Foreign Influences in Denmark's Early Iron Age. *Acta Archaeologica* XX..
- Klindt-Jensen, O. 1953: Bronzekeledelen fra Brå. *Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter* III.
- Klindt-Jensen, O. 1957: Bornholm i folkevandringstiden og forudsætningerne i tidlig jernalder.
- Klindt-Jensen, O. 1979: Gundestrupkedlen.
- Krämer, W. 1950: Ein aussergewöhnlicher Latènefund aus dem Oppidum von Manching. *Reinecke Festschrift*.
- Krüger, H. 1961: Die Jastorfkultur in den Kreisen Lüchow-Dannenberg, Lüneburg, Uelzen und Soltau.
- Marschallack, K.H. 1927: Das Latènegräberfeld bei Cammer. *Præhistorische Zeitschrift* XVIII.
- Martens, J. 1988: Borremose Reconsidered. *Journal of Danish Archaeology* 7.
- Moberg, C-A. 1954: Between Horn and Ornavasso. *Acta Archaeologica* XXV.
- Müller, S. 1890: Nogle Halsringe fra Slutningen af Bronzealderen og fra den ældste Jernalder. *Nordiske Fortidsminder* I.
- Müller, S. 1900: En fremmed Halsring af Guld fra førromersk Tid. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*.
- Müller, S. 1933: Jernalderens Kunst i Danmark, Førromersk og Romersk Tid.
- Neergaard, C. 1916: Sønderjyllands Jernalder. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*.
- Nielsen, J.L. 1975: Aspekter af det førromerske våbengravsmiljø i Jylland. *Hikuin* 2.
- Schwantes, G. 1950: Die Jastorf-Zivilisation. *Reinecke Festschrift*.
- Stjernquist, B. 1947: Grave from Pre-Roman Iron Age, discovered at Barsebäck, Skåne. *Meddelanden från Lunds Universitets Historiska Museum*.
- Thrane, H. 1981: Bronzehalsringe fra jernalderens begyndelse. *Fynske Minder*.

SUMMARY

A cremation cemetery with ornaments from the pre-Roman Iron Age

Seven small cremation pits were excavated at a small fully-excavated cremation cemetery of the pre-Roman Iron Age. Their diameters ranged from 14 to 30 cm, their depths from 9 to 22 cm. They were originally associated with a now almost entirely ploughed up cobbling (fig. 1). There were indications that there originally had been more than these seven graves. Five of the graves (A2-A5 and A7) contained cremated bone, charcoal, and pieces of burnt stone, while two graves (A1 and A6) also contained grave goods that are more closely datable within the pre-Roman Iron Age. Grave A1 held a Celtic-inspired neckring of bronze with bowl-shaped terminals, two bronze ring-brooches of Jutland type (fig. 2,2 and 2,3), and

a badly burnt piece of bronze that probably was a light bracelet (fig. 2.4). Among the pottery from the grave can be distinguished at least three pots, of which one could be reconstructed as a little vase-shaped vessel with S-shaped profile and thin splayed rim (fig. 3,1). The two others are represented by two rims (fig. 3,2) and two strong parallel-sided handles (fig. 3,3 and 3,4). Grave A6 contained fragments of a complex iron ornament, which was a fibula of Dronninglund type (fig. 4).

Grav A6 can be dated to period I of the pre-Roman Iron Age, while grave A1 can be dated to the first half of period II. These datings imply that the cemetery was in use for some time.

Erik Johansen
Aalborg historiske Museum

Oversættelse: David Liversage
Tegning: Fig. 1 Jan Slot-Carlsen, fig. 2-4 Joan Nielsen